

Rola edukacji cyfrowej w dydaktyce nauczania religii

Początek XXI wieku przyniósł dzisiejszemu światu bardzo szybki rozwój cyfrowy i nikogo już nie dziwi wszechobecny Internet i komputer, który obecny jest już wszędzie. Nowoczesne urządzenia elektroniczne zagościły na dobre niemal w każdej dziedzinie życia, zwłaszcza młodych ludzi, doprowadzając do całkowitej zmiany ich mentalności. Przyjęty w Polsce Program Operacyjny pt. „Polska Cyfrowa na lata 2014-2020”¹, którego nadrzędnym celem jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia, potwierdza fakt nieodwracalności procesu cyfryzacji życia i edukacji. Cyfryzacja edukacji zaplanowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, rozwija się dynamicznie i w roku szkolnym 2012/2013 w prawie 400 szkołach w Polsce dzieci i młodzież korzystały na lekcjach z komputerów i elektronicznych materiałów edukacyjnych².

Nowoczesne techniki cyfrowe zostały wykorzystane również w edukacji, a szczególną pomoc stanowią one dla nauczania religii w szkole. W ostatnim czasie powstało wiele programów komputerowych przeznaczonych do wykorzystania w procesie edukacji religijnej oraz stron internetowych stanowiących pomoc dla katechetów i katechizowanych. Choć powstałe narzędzia do nauczania religii są profesjonalne, to jednak w większości nie są darmowe. Zaliczyć można do nich multibooki, czyli elektroniczne podręczniki różniące się od papierowych tym, że wzbogacone są o prezentacje, filmy, fotografie, zadania interaktywne.

Podmiotami nauczania religii w Polsce są szkoła zajmująca się organizacją i Kościół, który zajmuje się kwestiami programowymi. Tym co łączy te podmioty, są kwestie metodyczne, przeżywające w ostatnim czasie prawdziwą rewolucję, które ściśle wiąże się z wykorzystaniem nowych zdobyczy cyfrowych. Przytoczone zmiany dotyczą również nauczania religii, gdyż nie może ono pozostać na marginesie wpływów nowych trendów w dydaktyce i metodyce³. Jednakże przy wielu aspektach pozytywnych, jakie niesie za sobą edukacja cyfrowa, należy wymienić i te, które zagrażają ówczesnemu młodemu człowiekowi,

¹ Szczegóły tego projektu znaleźć można na stronie <https://mac.gov.pl/projekty/polska-cyfrowa-po-pc-2014-2020>.

² Ministerstwo Edukacji Narodowej. *Cyfrowa szkoła – sprzęt trafił do szkół*. [online] [dostęp: 21.09.2013]. Dostępny w Internecie: <<http://www.cyfrowaszkoła.men.gov.pl/index.php/7-wazne/265-cyfrowa-szkola-sprzet-trafil-do-szkol>>.

³ P. Mąkosa. *Nauczanie religii wobec cyfryzacji polskiej szkoły*. „Roczniki Teologiczne” 2014 z. 11 s. 25.

dlatego potrzeba mądrego oraz roztropnego korzystania z tej nowej zdobyczy, ale szerzej o tym w niniejszej publikacji.

1. Cyfrowy świat w ujęciu papieża Franciszka

Dostrzegając zmieniający się świat, Kościół nigdy nie był obojętny wobec zachodzących zmian. Dokonująca się na oczach wielu ludzi rewolucja cyfrowa nie może być również przemilczana przez Kościół. Papież Franciszek daje tego wyraz w swoich licznych wypowiedziach i dokumentach. Jedną z nich można znaleźć w orędziu na 48. Dzień Środków Społecznego Przekazu, w której to Ojciec Święty zachęca do odważnego korzystania z nowych technologii i przekazywania piękna Boga za ich pomocą⁴. W tym samym orędziu Bergoglio jednoznacznie odcina się od biernego „przechodzenia wzdłuż alei cyfrowych”⁵, w których człowiek jest jedynie podłączony, żyjąc samotnie, zamknięty na świat oraz innych. Dzisiaj wiele osób jest tylko pasywnymi asymilatorami informacji z obawy przed negatywnymi komentarzami płynącymi z różnych stron⁶.

Papież Franciszek w nowoczesnych technologiach cyfrowych upatruje możliwości dotarcia orędzia chrześcijańskiego, aż po krańce ziemi (por. Dz 1,8). Jednocześnie zachęca do otwarcia drzwi Kościołów lokalnych w środowisku cyfrowym tak, aby każdy człowiek mógł przekroczyć ich próg, bez względu na obecne realia życiowe. W najnowszej encyklice zatytułowanej *Laudato si*⁷, Argentyńczyk zaznacza, że należy cieszyć się z nowych osiągnięć, bo nauka i technologia są wspaniałym produktem ludzkiej twórczości, która jest darem Boga”⁸.

W mniemaniu Ojca Świętego kwestia technologii cyfrowych jest o tyle zasadna, iż powołał on w ostatnim czasie w Watykanie nową dykasterię (wydział) – Sekretariat ds. Komunikacji⁹. Jak zaznacza Franciszek przeprowadzona reorganizacja ma służyć lepszemu dostosowaniu systemu komunikacyjnego Stolicy Apostolskiej do wymagań misji Kościoła.

⁴ Por. Franciszek. *Przekaz w służbie autentycznej kultury spotkania. Papieskie orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*. [online] [dostęp: 30.07.2015] Dostępny w Internecie: < ścieżka dostępu: <http://paulus.org.pl/display,219.html> >.

⁵ Tamże.

⁶ M. Pisarek. *Możliwości i ograniczenia ewangelizacyjnego wykorzystania mass mediów w świetle nauczania papieża Franciszka*. „Zeszyty Formacji Katechetów” R. 14(2014) Nr 2(54) s. 12.

⁷ Encyklika została zaprezentowana 18 czerwca 2015 roku, a jej pełny tekst znajduje się na oficjalnej stronie internetowej Watykanu [online] [dostęp: 18.06.2015] Dostępny w Internecie: http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html.

⁸ Jan Paweł II. *Przemówienie do naukowców i przedstawicieli Uniwersytetu Narodów Zjednoczonych*. Hiroshima (25 lutego 1981 r.), 3: AAS 73 (1981) 422.

⁹ Dnia 27 czerwca 2015 papież Franciszek utworzył Sekretariat ds. Komunikacji na czele którego stanął ks. Dario Edoardo Viganò, dyrektor Watykańskiego Centrum Telewizyjnego (CTV).

Papież dodaje, że obecna sytuacja w dziedzinie informacji charakteryzuje się wielką rolą mediów cyfrowych, co niejako wymusza na przeprowadzenie reorganizacji. Kościół pozostając w swojej istocie niezmienny, ciągle musi poszukiwać nowych dróg dotarcia do współczesnego człowieka tym bardziej, że nowe technologie „mogą nam pomóc, byśmy poczuli się bliżej siebie nawzajem, pomagając nam dostrzec jedność rodziny ludzkiej, co pobudza do solidarności i poważnego zaangażowania na rzecz bardziej godnego życia. Dobra komunikacja pomaga nam być bliżej siebie oraz lepiej poznawać siebie nawzajem, w byciu bardziej zjednoczonymi. Dzielące nas mury można pokonać tylko wtedy, gdy jesteśmy gotowi, by słuchać siebie nawzajem i uczyć się jedni od drugich”¹⁰.

Dla potwierdzenia użyteczności i skuteczności cyfrowych technologii sam papież Franciszek jest ich aktywnym użytkownikiem. Przykładem tego jest chociażby prowadzony przez niego serwis społecznościowy o nazwie *Twitter*¹¹. Jednakże pierwszy wpis zamieścił Benedykt XVI dając początek „dostępnego” dla wszystkich papieża. Bergoglio rozwinął to dzieło i kontynuuje je do chwili, obecnie zamieszczając wpisy bardzo regularnie w postaci jednego lub dwóch krótkich zdań, zgodnie z formułą *Twittera*. Zamieszczane wpisy najczęściej posiadają charakter zachęty do refleksji nad własną wiarą i postępowaniem, często pojawiają się też pytania dotyczące sfery duchowej człowieka bądź krótkie przesłania stanowiące wezwanie do podejmowania wyzwań¹².

Od chwili objęcia Stolicy Apostolskiej przez Jorge Bergoglio wywołana została „światowa rewolucja”, która rozwija się prężnie dzięki jego bezpośredniemu i prostemu stylowi mówienia oraz działania. Pojawiające się negatywne opinie na temat papieża Franciszka w świecie cyfrowym sprawiają to, że czuje się on jeszcze pewniej w tym, co robi i ukazuje konieczność obecności Kościoła katolickiego w tym sektorze. Dla otuchy dodaje: „Nie obawiajcie się bycia obywatelami środowiska digitalnego. Niech nasz przekaz będzie olejkim pachnącym na cierpienie i dobrym winem radości. Niech nasza jasność nie pochodzi ze sztuczek i efektów specjalnych, ale z naszej naznaczonej miłością i czułością bliskości wobec tych, których spotykamy, zranionych przy drodze”¹³.

Grunt cyfrowy stanowi istotne wyzwanie dla współczesnego Kościoła i bardzo łatwo można pogubić się w nim, jeśli nie będzie przyświecał jasny cel, o którym wspomina papież Franciszek w następujących słowach: „Trzeba, aby głoszeniu Ewangelii w świecie cyfrowym

¹⁰ Franciszek, jw.

¹¹ *Twitter* darmowy serwis społecznościowy udostępniający usługę mikroblogowania umożliwiającą użytkownikom wysyłanie oraz odczytywanie tak zwanych tweetów (krótkich wiadomości tekstowych max. 140 znaków). Daje on możliwość odpowiadanie innym użytkownikom.

¹² M. Pisarek, jw. s. 13.

¹³ Franciszek, jw.

towarzyszyła propozycja osobistego spotkania z Chrystusem, spotkania rzeczywistego i przemieniającego”¹⁴.

2. Program „Cyfrowa Szkoła” w realizacji MEN

Głównym celem rządowego programu „Cyfrowa Szkoła” realizowanego od 4 kwietnia 2012 r. do 31 sierpnia 2013 r. było rozwijanie kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych. Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji utrzymują, iż „przygotowanie Polaków do życia w społeczeństwie informacyjnym jest wyzwaniem cywilizacyjnym. Szczególna rola w tym zakresie przypada szkole, która musi wyposażyć wszystkich uczniów w umiejętność stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych, zwłaszcza w zakresie wyszukiwania, przetwarzania, analizowania i korzystania z informacji. Do realizacji tych zadań konieczne jest wyposażenie szkół w nowoczesny sprzęt komputerowy, dostęp szkół do szybkiego Internetu, wysokiej jakości cyfrowe zasoby edukacyjne oraz dobrze przygotowani nauczyciele”¹⁵.

Program obejmował cztery obszary:

- 1) „e-nauczyciel”, polegający na rozwijaniu umiejętności nauczycieli w zakresie nauczania z wykorzystaniem nowoczesnych technologii oraz komunikowania się z uczniami i ich rodzicami a także prowadzenia dokumentacji szkolnej z wykorzystaniem tych technologii,
- 2) „e-zasoby edukacyjne”, polegający na tworzeniu i udostępnianiu różnych materiałów tj. pliki tekstowe, prezentacje multimedialne, filmy itp. Szczególnym wymiarem tej działalności stało się przygotowanie i bezpłatne udostępnienie „e-podręcznika”,
- 3) „e-szkoła”, polegający na zapewnieniu szkołom nowoczesnej infrastruktury tj. komputery, szerokopasmowy Internet oraz elektroniczne pomoce dydaktyczne,
- 4) „e-uczeń”, polegający na zapewnieniu uczniom dostępu do nowoczesnych narzędzi i pomocy dydaktycznych¹⁶.

Realizacja programu przebiegła bez większych przeszkód i wiele szkół udało się uposażyć w nowoczesne sprzęty do odbioru cyfrowych technologii, jednak cóż z tego jak wiele szkół nadal nie posiada odpowiedniej infrastruktury, zaś niska przepustowość Internetu

¹⁴ To życzenie wyraził papież Franciszek w przesłaniu – podpisanym przez Sekretarza Stanu kard. Pietra Parolina – do uczestników IV Krajowego Kongresu Duszpasterstwa Środków Społecznego Przekazu w Brazylii, który rozpoczął obrady 24 lipca 2014 roku w sanktuarium maryjnym w Aparecidzie.

¹⁵ Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. *Sprawozdanie z realizacji Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa szkoła”*. Warszawa 2014 s. 5. [online] [dostęp: 04.08.2015].

Dostępny w Internecie:

<http://www.ikp.org.pl/dopobrania/Cyfrowa_Szkola_sprawozdanie_z_realizacji_programu.pdf>.

¹⁶ Tamże, s. 5-6.

nie pozwala na korzystanie z wielu dostępnych zasobów¹⁷. Choć w Polsce około 80-90% populacji w młodym i średnim wieku korzysta z Internetu¹⁸, to i tak dostępność tego medium nie jest tak powszechna. Badania prowadzone przez Ośrodek Rozwoju Edukacji dowiodły, że ok. 83% nauczycieli korzysta z Internetu w szkole, 52% z rzutnika, zaś 27% z tablicy multimedialnej¹⁹. Przeprowadzone przez P. Mąkosę własne badania wśród nauczycieli za pośrednictwem portalu www.kulkat.pl, nie potwierdzają tej opinii, gdyż badania dowiodły, iż tylko 21,6% odpowiedziało, że ma do dyspozycji tablicę interaktywną lub projektor na każdej lekcji, a tylko 15,3% respondentów zadeklarowało, że posiada dostęp do komputera z Internetem na każdej lekcji²⁰.

Znaczącą rolę w edukacji cyfrowej odgrywają elektroniczne zasoby edukacyjne w tym e-podręczniki. W tym obszarze ministerstwo wyznaczyło sobie następujące cele:

- „1) rozbudowa cyfrowych zasobów edukacyjnych na portalu „Scholaris”,
- 2) przygotowanie „e-podręczników”, które będą dostępne na otwartej platformie edukacyjnej,
- 3) przygotowanie przez Telewizję Polską S.A. audycji oświatowych dla szkół dostępnych na internetowym portalu edukacyjnym TVP”²¹.

Realizacja programu zaobfitowała w nowe materiały zamieszczone na portalu „Scholaris”, których liczba sięgnęła prawie 27 tys. zasobów, pokrywających zdaniem MEN, 75% podstawy programowej²². Liczba jednak nie odpowiada wartości merytorycznej, gdyż większość z nich zrobiona jest na poziomie przeciętnym, bez uwzględnienia zasad tworzenia edukacyjnych materiałów multimedialnych. Ponadto znacząca większość tych zasobów to głównie materiały teoretyczne opatrzone obszernym tekstem. Rzadko jednak pojawiają się wartościowe materiały multimedialne²³. Statyczne, naszpikowane suchym tekstem materiały szkoleniowe dostępne są też na wielu innych portalach, do który dostęp jest nieograniczony.

Pilotażowy program „Cyfrowa Szkoła” miał również położyć fundament pod wprowadzenie do polskich szkół rewolucji technologicznej w tym innowacyjnych e-

¹⁷ P. Mąkosa, jw. s. 27.

¹⁸ Por. *Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce – raport otwarcia*. Red. J. Lipszyc. Warszawa 2012 s. 19.

¹⁹ Ośrodek Rozwoju Edukacji. *Podręczniki multimedialne w polskich szkołach. Raport z badania*. Warszawa 2013 s. 23.

²⁰ P. Mąkosa, jw. s. 28.

²¹ Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. *Sprawozdanie z realizacji Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa szkoła”* s. 7.

²² Tamże.

²³ Przykładem może być animacja pt. „Ustrój Sparty”. [online] [dostęp: 17.05.2014]. Dostępny w Internecie: <<http://www.scholaris.pl/resources/run/id/70766>>.

podręczników udostępnionych na tzw. otwartych licencjach, co oznacza dowolność w wykorzystaniu (kopiowanie, drukowanie). Celem projektu jest opracowanie do września 2015 r. oraz upowszechnienie interaktywnych i multimedialnych 62. e-podręczników do 14. przedmiotów ze wszystkich etapów edukacyjnych. W przyszłości ma to umożliwić każdemu uczniowi swobodny oraz darmowy dostęp do treści edukacyjnych bez ograniczeń miejscowych i czasowych. E-podręczniki mają stanowić uzupełnienie obecnych na rynku, komercyjnych podręczników przygotowanych przez wydawców edukacyjnych²⁴.

3. Cyfrowe narzędzia do nauczania religii

Cyfryzacja szkół w Polsce objęła swym zasięgiem wszystkie przedmioty szkole w tym również nauczanie religii. Powstają coraz lepsze narzędzia do nauczania religii, które nie są jedynie statycznym tekstem i obrazem odnajdywanym w tradycyjnym papierowym podręczniku. Równolegle rozwijają się dwa rodzaje działań: „e-katecheta” oraz „e-zasoby katechetyczne”. Pierwszy z dotyczy przysposabiania nauczycieli religii w obszarze cyfrowych technologii wykorzystywanych w trakcie zajęć dydaktycznych oraz w ramach komunikacji z uczniami i rodzicami²⁵.

Coraz większą popularnością cieszą się sympozja i szkolenia organizowane przez poszczególne diecezje²⁶, jednocześnie nauczyciele religii biorą aktywny udział w szkoleniach prowadzonych przez ośrodki doskonalenia nauczycieli. Warto dodać, iż niektóre uczelnie w swoich ofertach dla studentów prowadzą rekrutację na kierunek „Nauczanie religii z wykorzystaniem nowoczesnych technologii”²⁷. Jak sama nazwa wskazuje, absolwenci kierunku posiadają kwalifikacje do wykorzystania nowoczesnych technologii (również w nauczaniu na odległość) w nauczaniu religii. Celem tych studiów jest nie tylko przygotowanie do prowadzenia zajęć dydaktycznych z wykorzystaniem platform edukacyjnych, ale i nabycie umiejętności w przygotowaniu e-materiałów dydaktycznych dla uczniów.

Istotne wyzwanie dla cyfryzacji nauczania religii stanowi tworzenie i udostępnianie e-zasobów katechetycznych”. Przygotowanie takich zasobów wymaga opracowania kwestii merytorycznych i metodycznych oraz nakładów finansowych połączonych z umiejętnościami

²⁴ Ministerstwo Edukacji Narodowej. *Podręczniki – lepsze, dostępnejsze, tańsze*. [online] [dostęp: 08.08.2015]. Dostępny w Internecie: <<http://men.gov.pl/jakosc-edukacji/edukacja-informatyczna/cyfrowa-szkola-aktualnosc/e-podreczniki/podreczniki-lepsze-dostepniejsze-tansze.html>>.

²⁵ P. Mąkosa, jw. s. 30.

²⁶ Informacje na temat takich kursów można znaleźć na przykład na następujących stronach:

http://www.nkjo.siedlce.pl/images/program_TiG-Jastrzebski.pdf;

<http://archidiecezja.lodz.pl/~katechein/konkursy.php>;

<http://www.katecheza.koszalin.opoka.org.pl/index.php?site=18&sub=22>.

²⁷ Szczegóły można znaleźć na następującej stronie: <http://www.wwszip.pl/podyplomowe,204.html>.

technicznymi. Zadaniem zespołu ekspertów jest opracowanie treści i metod ich przekazywania oraz przygotowanie różnych form ewaluacji przyswojonej wiedzy i nabytych umiejętności tak, aby było one zgodne z założeniami programowymi nauczania religii w Polsce i wymogami oraz możliwościami metodycznymi polskiej szkoły²⁸.

Powstawanie „e-podręczników” w ramach programu „Cyfrowa Szkoła” jest w całości finansowane przez rząd lub samorządy, natomiast pomoce do nauczania religii nie zostały objęte tym programem i swych źródeł finansowania muszą szukać gdzie indziej, dlatego obecnie „e-zasoby katechetyczne” tworzą wydawnictwa komercyjne, pobierające opłatę za wytworzone materiały. Znaczną stratę stanowiłoby dla nich zamieszczanie materiałów na domenie publicznej. Pojawiają się tylko nieliczne portale internetowe udostępniające bezpłatne pobieranie zasobów edukacyjnych.

Aktualnie w Polsce istnieje tylko kilka profesjonalnych, elektronicznych narzędzi do nauczania religii, które w większości są komercyjne. Jedno z nich to multibook, czyli elektroniczny podręcznik z wkomponowanymi filmami, prezentacjami, fotografiami oraz zadaniami interaktywnymi, wykorzystywanymi przy użyciu tablic interaktywnych. Jedno z takich narzędzi stanowi multibook do I klasy gimnazjum pt. „Spotykam Twoje Słowo”²⁹. Ten multibook zawiera ok. 100 zadań interaktywnych utrwalających wiedzę i rozwijające kreatywność uczniów, kilkadziesiąt filmów i prezentacji multimedialnych oraz mapy i zdjęcia z możliwością powiększenia. Poza tym cena tego narzędzia wydaje się dość przystępna³⁰. Dodatkowo warto wspomnieć o kwestiach technicznych, które zostały doskonale rozwiązane takie jak: nawigacja stron podręcznika, narzędzia rysowania, interaktywna tablica, możliwość sporządzania zakładki z notatkami, zapisywanie stron pracy, powiększanie wybranych fragmentów stron.

Ponadto pakiet edukacyjny „Spotykam Twoje Słowo” wzbogacony jest o płytę CD zawierającą następujące elementy: Multimedia do każdej jednostki lekcyjnej; Propozycja sprawdzianów okresowych; Plan edukacji rocznej. Dodatkowe sugestie można znaleźć na stronie internetowej www.kulkat.pl, na której mogą logować się katecheci, uprzednio rejestrując bezpłatnie swoje konto. Powyższy portal jest zapleczem dla pakietu podręczników i pomocy katechetycznych pt. „Z Bogiem na ludzkich drogach” wydawanym w wydawnictwie Gaudium w Lublinie³¹. Na portalu znaleźć można materiały multimedialne w

²⁸ P. Mąkosa, jw. s. 31.

²⁹ *Spotykam Twoje Słowo*. Red. P. Mąkosa. Multibook do nauczania religii w I klasie gimnazjum. Lublin 2013.

³⁰ Cena multibooka wynosi 29,99 zł. Zob. <http://gaudium.pl/component/jshopping/product/view/31/349>

³¹ Seria podręczników do nauczania religii „Z Bogiem na ludzkich drogach”. Red. M. Zajęc. Lublin-Przemysł-Zamość 2012-2014.

formie prezentacji, filmów, zdjęć, map oraz konspekty dodatkowych katechez, liczne sprawdziany, plany edukacyjne i wynikowe. Istotną propozycję stanowią darmowe, elektroniczne poradniki metodyczne dostępne bezpłatnie na portalu. Elektroniczne poradniki metodyczne zawierają teksty z podręcznika ucznia, zadania z kart pracy, wskazówki metodyczne oraz liczne, zintegrowane z całością multimedialne³². Ciekawe rozwiązanie stanowi część materiałów multimedialnych zapisanych w formie tzw. kodów QR i zamieszczonych w poradnikach metodycznych. To identyczne materiały znajdujące się na stronie www.kulkat.pl. Ich umieszczenie w poradnikach metodycznych znacznie ułatwia pracę katechetom mającym dostęp do Internetu w trakcie trwania zajęć. Na stronie internetowej umieszczone zostały linki do oprogramowania umożliwiającego odczytanie kodów QR³³. Fakt zasadności istnienia tego typu narzędzia potwierdza ponad 2000 katechetów posiadających konto na tym portalu i regularnie z niego korzystających³⁴.

Podsumowując powyższą część refleksji śmiało można stwierdzić, iż wydawcy katoliccy dysponują ogromnym potencjałem technicznym oraz merytorycznym. Powstające wciąż nowe multibooki do nauczania religii, filmy edukacyjne, portale internetowe oraz elektroniczne poradniki metodyczne podkreślają tylko chęć tworzenia coraz lepszych materiałów. Jednak wyraźną barierą są kwestie finansowe z jaką muszą zmagać się wydawcy, gdyż w głównej mierze muszą być samowystarczalne i niezależne finansowo. Dlatego też większość materiałów multimedialnych do nauki religii jest płatnych, lecz może w przyszłości powstaną otwarte zasoby edukacyjne, które można będzie wykorzystać w tworzeniu pomocy do nauczania religii.

4. Blaski i cienie edukacji cyfrowej

Podejmując refleksję nad zasadnością stosowania elektronicznych narzędzi do nauczania religii należy omówić blaski i cienie edukacji cyfrowej. Na początku warto ukazać kilka faktów dotyczących kwestii cyfrowych:

- Od 2010 r. korzystanie z Internetu w grupie wiekowej 12-24 lat wzrosło o 100%
- Dzieci w wieku 8-18 lat spędzają ok. 10 godz. 45 min. dziennie na korzystaniu z technologii
- 74% młodzieży korzysta z sieci społecznościowych przy użyciu swoich telefonów
- Nastolatek wysyła ponad 3000 sms-ów miesięcznie

³² M. Zając. *Multimedia w nauczaniu religii*. „Przegląd Uniwersytecki” 25:2013 nr 5-6 s. 54.

³³ *Spotykam Twoje Słowo – gimnazjum* [online] [dostęp: 13.08.2015]

Dostępny w Internecie: < <http://katecheza.natan.pl/spotykam-twoje-slowo-gimnazjum/> >.

³⁴ P. Mąkosa, jw. s. 34.

- Uzależnienie Internetem wśród nastolatków wzrasta³⁵

Pójście w kierunku cyfryzacji edukacji może stanowić kwestię mody lub fascynacji elektroniką, która jest atrakcyjna dla dzieci i młodzieży. Należy zatem pozytywnie wykorzystać panującą wśród młodych ludzi modę i fascynację elektroniką cyfrową, albowiem edukacja wykorzystująca elektronikę już sama w sobie jest atrakcyjna dla uczniów i budzi zainteresowanie procesem dydaktycznym. Edukacja cyfrowa zwiększa bowiem efektywność kształcenia oraz wyrównuje szanse edukacyjne³⁶.

Edukacja cyfrowa niesie ze sobą wiele pozytywnych aspektów, a wśród nich jest i ta dotycząca finansów, albowiem elektroniczne podręczniki wytworzone przez państwo są darmowe, co w rezultacie spowodować powinno, iż te wydawane przez wydawców komercyjnych będą tańsze niż wersje papierowe. Następstwem wprowadzenia elektronicznych podręczników będzie odciążenie uczniowskich tornistrów i poprawa kondycji zdrowotnej młodego człowieka³⁷.

Równorzędnie obok pozytywnych aspektów edukacji cyfrowej istnieją również zagrożenia w tej kwestii. Pojawiają się badania zaprzeczające tezie, iż elektronika pomaga w większej efektywności nauczania oraz dowodzą, że książki papierowe mają lepszy wpływ na czytanie ze zrozumieniem³⁸. Intensywne korzystanie z multimediiów prowadzi w rezultacie do rozproszeń i ogranicza zdolność koncentracji uczniów³⁹. Wielu specjalistów podkreśla, że korzystanie z „e-podręczników” w znacznym stopniu ogranicza wyobraźnię młodych ludzi, czyniąc z nich „odtwórczego odbiorcę nadzwyczaj atrakcyjnego strumienia informacji”⁴⁰.

Do grona amerykańskich ekspertów⁴¹ podzielających pogląd o negatywnym wpływie na zdrowie⁴² człowieka w korzystaniu z narzędzi elektronicznych, dołączył profesor Włodzimierz Gogołek, który zaznacza, iż „rosnące ryzyko utraty zdrowia spowodowane korzystaniem z urządzeń elektronicznych, szczególnie przez dzieci”⁴³. Szczególnie narażony jest wzrok, co w rezultacie prowadzić może krótkowzrocznością, albowiem zastosowanie e-podręcznika prowadzi do bardziej intensywnego wpatrywania się dzieci w ekran

³⁵ *Wychowanie dzieci w epoce cyfrowej*[online] [dostęp: 14.08.2015] Dostępny w Internecie: <<http://www.edukacjadomowa.pl/art010.html>>.

³⁶ W. Gogołek. *Wpływ e-podręczników na rozwój psychosomatyczny uczniów*. Warszawa 2013 s. 7.

³⁷ *Wydawnictwa cyfrowe zawsze tam, gdzie Ty*. [online] [dostęp: 14.08.2015].

Dostępny w Internecie: <<https://sites.google.com/site/epodreczniki4m/>>.

³⁸ W. Gogołek. *Wpływ e-podręczników na rozwój psychosomatyczny uczniów* s. 26.

³⁹ Cytat za: W. Gogołek, jw.

⁴⁰ W. Gogołek. *Wpływ e-podręczników na rozwój psychosomatyczny uczniów* s. 22; Por. Tenże. *Komunikacja Sieciowa Uwarunkowania, kategorie i paradoksy*. Warszawa 2010 s. 266.

⁴¹ *Environmental Working Group*. www.ewg.org

⁴² W. Gogołek, jw. s. 4.

⁴³ W. Gogołek, jw. s. 12.

komputerowy przez około 9 godzin lekcyjnych tygodniowo. Według badań amerykańskich już „ponad dwie godziny dziennie jest szkodliwe dla dzieci i zwiększa ryzyko problemów psychologicznych”⁴⁴. Wśród których wymienia się: lęk, bezsenność, depresję, zawroty głowy, zanik pamięci itd.. Naukowcy dowiedli również negatywnego wpływu światła emitowanego przez monitory na zasypianie, co ściśle związane jest ze spadkiem poziomu melatoniny, która reguluje biologiczny rytm życia człowieka⁴⁵. Do tego wszystkiego dochodzą również wady kręgosłupa będące następstwem niewłaściwej postawy zajmowanej przed komputerem i spędzanie wielu godzin w pozycji siedzącej. Obecnie ten problem dotyczy 90% młodych ludzi⁴⁶.

Osoby odpowiedzialne za wdrażanie cyfrowej edukacji powinny nie tylko znać zagrożenia, które się z nią wiążą, lecz umieć przed nimi strzec. Czasami może warto pozostać przy klasycznych metodach i technikach edukacji. Nieodzowna staje się też edukacja nauczycieli, rodziców i uczniów w kierunku bezpiecznego korzystania z nowoczesnych technologii.

Z faktu licznych trudności nie można sprostać wszystkim wyzwaniom, jakie stawia przed dzisiejszym człowiekiem technologia cyfrowa. Edukacja cyfrowa stanowi realizację postulatów zawartego w katolickiej doktrynie medialnej, a jednocześnie postulatów nowoczesnego nauczania, odpowiadającego realiom i wymogom początku XXI wieku. Kościół stał się prekursorem nowej aktywności pedagogicznej, a mianowicie edukacji cyfrowej⁴⁷. Edukacja cyfrowa swoim zasięgiem winna obejmować: przygotowanie katechetów i katechizowanych do selektywnego, aktywnego i kreatywnego ich wykorzystania. Ponadto należy podjąć wszelkie inicjatywy w opracowaniu nowych programów katechetycznych, upowszechnianych przez technologie cyfrowe. Na dokładną ocenę roli edukacji cyfrowej w dydaktyce nauczania religii trzeba będzie jeszcze cierpliwie poczekać, gdyż edukacja cyfrowa przeszła dopiero fazę otwarcia.

⁴⁴ Page AS, Cooper AR, Griew P, Jago R., *Children's screen viewing is related to psychological difficulties irrespective of physical activity*. "Pediatrics" November 126(5) 2010. Cytat za W. Gogołek. Wpływ e-podręczników na rozwój psychosomatyczny uczniów s. 23.

⁴⁵ A. Moore. *Warning to Teens: Gadgets Can Disturb Your Sleep*. [online] [dostęp: 13.08.2015]. Dostępny w Internecie: <<http://www.medicaldaily.com/warning-teens-gadgets-can-disturb-your-sleep-242294>>.

⁴⁶ Tamże s. 27.

⁴⁷ Por. P. Drzewiecki. *Media Aktywni. Dlaczego i jak uczyć edukacji medialnej?*. Otwock-Warszawa 2010 s. 26-29; J. Jaroszyński. *Edukacja medialna w kontekście roli autorytetów moralnych w życiu społecznym. Studium teologiczno-pastoralne*. Warszawa 2010 s 167-170.

Bibliografia

- Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce – raport otwarcia.* Red. J. Lipszyc. Warszawa 2012. Dostępny w Internecie: < <https://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Raport-Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-.pdf>.
- Drzewiecki P. *Media Aktywni. Dlaczego i jak uczyć edukacji medialnej?*. Otwock-Warszawa 2010.
- Franciszek. Encyklika *Laudato si*. Watykan 2015.
- Franciszek. *Przekaz w służbie autentycznej kultury spotkania. Papieskie orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*. Watykan 2014.
- Gogołek W. *Komunikacja Sieciowa Uwarunkowania, kategorie i paradoksy*. Warszawa 2010.
- Gogołek W. *Wpływ e-podręczników na rozwój psychosomatyczny uczniów*. Warszawa 2013.
- Jaroszyński J. *Edukacja medialna w kontekście roli autorytetów moralnych w życiu społecznym. Studium teologiczno-pastoralne*. Warszawa 2010.
- Mąkosa P. *Nauczanie religii wobec cyfryzacji polskiej szkoły*. „Roczniki Teologiczne” 2014 z. 11 s. 25-38.
- Ośrodek Rozwoju Edukacji. *Podręczniki multimedialne w polskich szkołach. Raport z badania*. Warszawa 2013.
- Pisarek M. *Możliwości i ograniczenia ewangelizacyjnego wykorzystania mass mediów w świetle nauczania papieża Franciszka*. „Zeszyty Formacji Katechetów” R. 14(2014) Nr 2(54) s. 10-19.
- Spotykam Twoje Słowo*. Red. P. Mąkosa. Multibook do nauczania religii w I klasie gimnazjum. Lublin 2013.
- Zajac M. *Multimedia w nauczaniu religii*. „Przegląd Uniwersytecki” 25:2013 nr 5-6 s. 54.

Strony internetowe

- <http://www.edukacjadomowa.pl/index.html>
- <http://katecheza.natan.pl>
- <http://men.gov.pl>
- <http://www.wwszip.pl>
- <http://www.katecheza.koszalin.opoka.org.pl>
- <http://archidiecezja.lodz.pl>
- <http://www.nkjo.siedlce.pl>
- <http://www.scholaris.pl>

<http://ikp.org.pl>

<http://w2.vatican.va/content/vatican/it.html>

<http://www.paulus.org.pl>

<https://mac.gov.pl/>

THE ROLE OF DIGITAL EDUCATION IN THE TEACHING OF RELIGIOUS EDUCATION

Summary

The fact numerous difficulties can not cope with all the challenges posed by today's digital technology man. Digital education is a part of proposal contained in the Catholic doctrine of the media, while the postulate of modern teaching, corresponding to the realities and requirements of the early twenty-first century. The church became the precursor of a new teaching activity, namely digital education. Digital education its scope should include: preparation of catechists and catechized selective, active and creative use them. In addition, you should take all kinds of initiatives to develop new catechetical programs, disseminated by digital technologies. For an accurate assessment of the role of digital education in teaching religious education we will have to patiently wait, because digital education passed only the opening phase.

Słowa kluczowe: Cyfryzacja, edukacja, nauczanie religii, katecheza

Key words: Digitalization, education, religious education, catechesis